

De intentione auctoris

strati nō sumus: nō possumus legere in dicto libro sed in libro scripture sacre nobis tradito a pphetis. Habet tū iste liber B speciale q̄ vna lra p̄tinet plures sensus. Cuius ratio est: q̄ p̄ncipalis butus libri auctor est ipse deus in cuius potestate est nō solum vti vocibus ad aliquid significandum: q̄ etia; hōmines facere possunt et faciunt: sed etiam rebus significatis p̄ voces vtitur ad significandū alias res: et ideo cōmune est omnibus libris q̄ voces aliqd̄ significēt: s; speciale est huius libro: q̄ res significate p̄ voces aliqd̄ significēt. Scdm̄ igit̄ p̄mā significationem que est p̄ voces accipit̄ sensus litteralis seu historicus. Scdm̄ vō aliam significationē que ē per ipsas res accipitur sensus mysticus seu spiritualis: qui est triplex in generali: quia si res significate per voces referant̄ ad significandum ea que sunt in noua lege credenda: sic accipit̄ sensus allegoricus. Si aut̄ referant̄ ad significandū ea que p̄ nos sunt agēda: sic est sensus moralis vel tropologicus. Si aut̄ referant̄ ad significandū ea que sunt speranda in beatitudine futura: sic est sensus anagogicus. Et dicit̄ ab ana q̄ est sursum et goge q̄ est ductio. vñ versus: **L**ittera gesta docet: quid credas allegoria. **M**oralis quid agas: quo tendas anagogia. Et istorū q̄t̄uor sensuum potest poni exemplum in hac dictione hierusalem: que fm̄ sensum litteralē significat quandā ciuitatem que fuit quondam metropolis in regno iudee: que primo fuit fundata a melchisedech: postea per salomonē dilatata et fortificata. Scdm̄ sensum vō moralē significat animā fidelē: fm̄ que sensus dicit̄ **E**sa. li. **C**onsurge sede hierusalē etc. Scdm̄ vō sensum allegoricū significat ecclesiā militantē: fm̄ que dicitur **A**po. xxi. **A**idi ciuitatem sanctā hierusalem nouam descēdētem de celo a deo paratā sicut sponsa ornata viro suo. Scdm̄ vō sensum anagogicū significat ecclesiā triumphantē. fm̄ que dicitur **Sal. iiii.** **I**lla que sursum est hierusalē est libera: que ē mater nostra. Et sicut positū est exemplum in vna dictione: ita potest poni in vna oratione: et sicut in vna ita et in alijs. **I**git̄ de isto libro sub vna littera p̄tinet plures sensus dicit̄: **E**ccl. ij. **E**cce manus missa ad me in qua erat inuolutus liber et expanxit illum coram me qui erat scriptus intus et foris. Et **A**po. v. **A**idi in dextera sedentis sup̄ thronum librum scripturū int̄ et foris. **S**criptura exterior est sensus litteralis: qui est patetior: q̄ p̄ voces immediate significatur. **S**criptura autē interior: est sensus mysticus vel spiritualis: qui est latentior: q̄ p̄ res significatas vocibus designat̄: vt p̄dictū est. et sic patet tertiu. **C**irca quartū in quo notatur efficacia salutaris. cum dicit̄: vte: considerandū q̄ sicut dicit̄ est a principio: nulla alia scriptura nisi ista ducit̄ immediate ad vitā beatam: que sola ē vita simpliciter: q̄ mortem necit̄. **I**deo saluator **J**oh. v. loquēs de efficacia huius sacre scripture dicebat iudeis in lege perit̄: **S**erutamini scripturas in quibus putatis vos vitā eternam habere. **C**irca q̄d̄ sciendū q̄ hoc verbū putatis q̄d̄ imponat falsi opinionem vel saltem veri dubitationem: nō refertur ad ipsam sacram scripturā que nullum falsum continet: vt patet ex supradictis: nec est etiam dubium quin ad vitā perducat beatam: cum sit quoddam instrumentū pueniendū ad eternam felicitatem: vt patet ex verbis beati **Aug.** superius inductis. **S**ed refertur ad legisperitos scripturam sacram male exponentes: et male viuētes: ppter que merito priuandū erant a consecratione beatitudinis eterne: que est finis huius scientie quā sine dubio consequunt̄: tam sane intelligentes: et fm̄ sanū ipsius intellectū pie viuētes: fm̄ que dicit̄ **E**ccl. xxiij. **Q**ui elucidant me vitā eternam habebunt. **E**lucidat̄ autē sacra scriptura in vera ipsius expositione et in sancta operatione: quia hec scriptura tanq̄ omnibus eminentior continet perfectiones scientie practice et speculative. Et sic per veri cognitionem et boni operationem perducit̄ ad vitā beatam: quam nobis concedat qui sine fine viuūt et regnat.

Finit̄ p̄m̄ plogus de cōmēdatōe sacre scripture l̄ generali.

Incipit̄ prologus secundus de intentione auctoris et modo procedendi.

Ubi in dextera sedentis sup̄ thronū librum scriptum intus et foris **A**po. v. **S**icut dicit̄ est in prologo p̄cedēti: liber iste est sacra scriptura: qui dicitur scriptus exterior: q̄tū ad sensum litteralem. et interior: q̄tū ad sensum mysticum et spirituale: qui licet tripharie diuidatur in generali: vt p̄dictum est: tamen sub quolibet et mēdo potest fieri expositionū mysticarū multiplicatio in speciali: omnes tū p̄supponūt sensum litteralē tanq̄ fundamētū: ppter quod sicut edificiu; declinans a fundamēto disponit̄ ad ruinā: sic expositio mystica discrepans a sensu litterali: reputāda est in decens et incerta: vel saltē minus decens ceteris parib;: et minus apta: et ideo volentibus proficere in studio sacre scripture: necessariū est incipere ab intellectu sensus litteralis: maxime cum ex solo sensu litterali et nō ex mysticis possit argumentū fieri ad p̄bationē vel declarationē alicuius dubij: fm̄ que dicit̄ **Aug.** in epistola contra **V**incentiū donatistā. **A**lterius considerandū q̄ sensus litteralis a quo est incipiendū vt dicit̄ est: videt̄ multū obfuscatū diebus modernis: partim vitio scriptorū qui ppter similitudinē litterarū in multis locis aliter scripserunt q̄ habeat veritas textus. partim imperitiā aliquorū correctorū q̄ in pluribus locis fecerūt puncta vbi non debent fieri: et verus incepterunt vel terminauerūt vbi nō debent incipi et terminari: et p̄ hoc sentētia littere variatur: vt patebit in suis locis. **J.** p̄sequendo: dñō concedente: partim ex modo translationis nostre: que in multis locis aliter habet q̄ libri hebraici: fm̄ que declarat̄ **H**iero. in libro de hebraicis q̄stionib;: et in pluribus alijs locis: et alij expositores sacre scripture legendi vel scribendo idem dicit̄: et tū fm̄ **H**irony. in secundo p̄logo sup̄ **H**es. et in pluribus alijs locis. p̄ veritate littere habenda in scriptura vt. te. recurrendū est ad codices hebreorum. **I**n hoc tamē valde cauendū est: q̄tū ad passus scripture veteris testamenti: qui de veritate christi ac de cōsequētib; ad hoc loquunt̄: quorū aliquos iudei corruperunt ad defensionē sui erroris: put in parte declarauit in quadā q̄stione de diuinitate christi: et adhuc declarabo plenius q̄n passus tales occurrunt: dñō p̄cedēte. **I**n illis aut̄ i quib; nō est verisimile q̄ aliqd̄ immutauerint: cū nec causam hoc faciendū habuerit: nullū videt̄ periculū: sed magis securus: fm̄ dicit̄ beati **H**iero. in dubijs recurrere ad textū hebraicū tanq̄ ad originale. p̄ veritate textus declaranda. **S**ciendum etiam q̄ sensus litteralis est multū obumbratus: ppter modum exponendi cōmuniter traditū ab alijs: qui licet multa bona dixerint: tamē parū tetigerunt litteralem sensū: et sensus mysticos intantū multiplicauerunt: q̄ sensus litteralis inter tot expositiones mysticas interceptus partim suffocatur. **I**tem textū i tot particulas diuiserūt: et tot cōcordātiās ad suū p̄positum induxerūt: q̄ intellectū et memoriā in parte confundūt ab intellectu litteralis sensus animū distrabēt. **H**ec igitur et similia vitare. pponens cū dei adiutorio intendendo circa litteralē sensum insisteret: et paucas valde et breues expositiones mysticas aliquādo interponere: licet raro. **S**imiliter intēdo nō solū dicta doctorū catholicorū: sed etiam hebraicorū: maxime **R**abbi **S**alomonis q̄ inter doctores hebreos locutus est rationabilis: ad declarationē sensus litteralis inducere. aliqua etiam dicta hebreorū valde absurda aliq̄: licet valde raro interponūt: nō ad tendendū ea vel sequendū: sed vt per hec appareat quāta cecitas cōtigerit in israel: fm̄ dicit̄ **P**auli ap̄l̄ ad **R**o. xj. ppter q̄d̄ etia; dicit̄ hebreorū nō est inherendū: nisi q̄tū rationi cōsonant et littere et veritati. **I**tem ommissis plogis: a principio **H**es. incipiam: tū q̄ residuū vite mee nō credo ad expositionē totius sacre scripture sufficere. et ideo nolui in exponendis dicit̄ beati **H**irony. vel alterius cuiuscūq; doctoris imitari: tum q̄ dicit̄ prologi parū faciunt ad intellectū librorū sequentiū: vt mihi videtur: tum quia vnus alius frater videlicet **B**ito d̄ ordine nostro. plogos **B**iblie valde sufficēter exposuit. quod opus habet cōmuniter. et ideo intendere iterū expositioni doctorū prologorū nō mihi necessariū videbatur. **A**liquorū tū librorū prologos exposuit: sup̄ quos scripsi anteq̄ a libro **H**es. nesi inchoarem. **P**ostremo q̄ nō sum ita perit̄ in lingua hebraica vel latina quin i multis possim deficere: ideo p̄fector q̄ nihil intendo dicere assertiue seu determinatiue nisi q̄tū ad ea que manifeste determinata sunt p̄ sacram scripturā vel ecclesie auctoritatem. cetera vō oia accipiant̄ tanq̄ scholasticę et p̄ modū exercitiij dicta: ppter q̄d̄ omnia dicta et dicēda suppono correctioni sancte matris ecclesie: ac cuiuslibet sapientis: plium lectorem et charitatiuū flagitans correctorē. **A**erūtamen anteq̄ descendā ad expositionē littere: p̄mitto seprem regulas exponendi sacram scripturā quā tangit̄ **I**sid. j. libro de summo bono ca. xx. et vocantur iste regulę ab alijs quibus clauēs: quia p̄ eas intellectus scripture aperitur in multis. **P**rima est de domino iesu christo et eius corpore mystico quod est ecclesia: quia ppter cōnexionē capitis ad corpus sacra scriptura sub vno contextu quasi sub eade; p̄sona aliquādo loquit̄ de vtroq;: et de vno trāsiliens ad aliud: vt

bi gratis

In moralitates Nico. de lyra prologus

bi gratia *Esa. lxxj.* Induit me vestimentis salutis: et indumentis iusticie circumdedit me: quasi sponsum decoratum corona: et quasi sponfam ornatum monilibus suis. Quod enim dicitur hic: Quasi sponsum: intelligitur de christo: et quod subditur quasi sponfam: intelligitur de ipsa ecclesia. Similiter *Cant. j.* Osculetur me osculo oris sui: quia meliora sunt verba tua vino: cum enim dicitur: osculetur me: verbum est sponse frui sponso desiderantis. et quod subditur: quia meliora sunt verba tua: verbum est sponsi sponfam commendantis. Unde in talibus sic contextis ratione predicta debet lector prudens attendere quid conueniat capiti: et quid corpori. **Secunda regula** est de corpore domini vero et simulato. Ecclesia enim que est corpus domini mysticum: vt predictum est: est quasi sagena non dum tracta ad litus: et ideo habet malos permixtos cum bonis vsq; ad iudicium: in quo sepe ab illis. et ideo in sacra scriptura aliquando mali commendantur cum bonis quibus sunt permixti: sicut *Osec. xj.* Pater israel et dilexi eum. Et e conuerso aliquando boni vituperantur cum malis: sicut *Esa. j.* Cognouit bos possessorem suum: et asinus presepe domini sui. israel autem me non cognouit: et populus non intellexit. Aliquando etiam in eodem textu exprimitur quid ad bonos pertinet et quid ad malos: sicut *Cant. j.* dicitur: *Agna sum sicut formosa filie hierusalem sicut tabernacula cedar: sicut pelles salomonis.* Verba sunt sponse: que ratione malorum in ecclesia contentorum dicit: *Agna sum sed ratio bonorum subdit: sed formosa et quod subdit (quasi p. exemplo) sicut tabernacula cedar: ad malos refertur. Cedar enim fuit filius Hismaelis: vt habetur *Gen. xxv. a* quo descendit saraceni. Quod autem subdit: sicut pelles salomonis. refertur ad bonos. p. salomonem enim hic intelligitur ipse deus fm expostores catholicos et hebreos. et ideo pelles eius dicuntur: quibus operiebatur tabernaculus in quo boni colebant deum. **Tercia regula** est de spiritu et littera: et fm q. accipitur sub eadem littera sensus historicus et mysticus: q. veritas historie est tenenda: et tamen ad spirituales intellectum est referenda. hoc modo exponit ista littera communiter. Potest etiam aliter exponi: vt referat ad sensum litteralem tm sicut et alie. **Circa qd. considerandum** q. eadem littera aliquando habet duplicem sensum litteralem. verbi gratia. *j. Paral. xvij.* dicit dominus de salomone: *Ego ero illi in patrem et ipse erit mihi in filium.* Et intelligit de salomone ad litteram in q. tum fuit filius dei p. adoptionem in iuuentute: p. p. quod nathan propheta vocauit eum amabilem domino. vt habetur. *ij. Reg. xij.* Predicta etiam auctoritas. *Ego ero illi in patrem et. induitur ab apostolo ad *Heb. j.* tanq. dicta de christo ad litteras. quod patet ex hoc: quia apostolus inducit eam ad pbandum q. christus fuit maior angelis. talis aut pbatio non potest fieri per sensum mysticum: vt dicit *Aug. 9.* contra Vincentium donatistam. vt. s. allegatum est. predicta enim auctoritas impleta fuit ad litteram in salomone: minus tamen perfecte: quia fuit dei filius per gratiam solus. In christo autem perfectius: qui est dei filius per naturam. Licet autem vtraque expositio sit litteralis simpliciter. secunda tamen que est de christo spualis et mystica est fm quid: in q. tum salomon fuit figura christi. **Quarta regula** est de specie et genere: siue de parte ac toto cum de vno transit ad aliud. et e conuerso: sicut *Esa. xij.* Primo loquitur contra babilonem specialiter: cum dicit: *Onus babilonis et. et transit ad intelligendum verbum de toto mundo generaliter: per hoc quod subdit: A summitate celi dominus et vasa furoris eius: vt disperdat omnem terram.* Postea reuertitur ad loquendum contra babilonem specialiter. cum dicitur: *Ecce ego suscitabo super vos medos: qui argentum non querant et. quia Darius medus cum Cyro nepote suo cepit babiloniam: et interfecit Balthasar regem babilonis. vt habetur *Dan. v.* **Quinta regula** est de temporibus. que contingit quadrupliciter. Vno modo per synecdochen quoniam ponitur pars temporis pro toto: sicut in euangelio dicitur christus tribus diebus iacuisse in sepulchro: et tamen prima dies et tertia non fuerunt integre. Alio modo p. p. minutias temporis que aliquando in scriptura computantur: et aliquando omituntur. Et fm hoc scriptura sacra loquens de aliquo numero annorum in pluribus locis. aliquando in vno loco ponit plures annos minutias predictas computando. In alio vero loco ponit pauciores dictas minutias omitendo. Tercio modo contingit: eo q. computatio annorum incipit in vno loco a principio termino: in alio a postterio: sicut *Gen. xv.* dicitur fuit abrahe: *Semen tuum futurum peregrinatum quadragesimo annis.* Et *Exo. xij.* de ista peregrinatione dicitur: q. mansio filiorum israel in terra egypti fuit quadragesimo triginta annorum: quia computatio***

tatio huius maioris numeri incipit a tempore quo dictum fuit abrahe. *Gen. xij.* Egredere de terra tua et. Computatio autem minoris numeri incipit a natiuitate Isaac qui fuit triginta annis post egressum abrahe de aran: vt plenius videbitur. *j. Exo. xij.* Quarto modo contingit eo q. scriptura sacra loquitur de futuro p. modum preteriti: sicut *Esa. ix.* Parvulus natus est nobis et. et hoc est ad denotandum certitudinem pphetice: cuius euentus de futuro est ita certus sicut iam preterisset: et hoc est ppter certitudinem diuine prescientie ex qua fit reuelatio ipsi prophete. Aduertendum tamen q. talis modus loquendi non habet locum nisi in prophetia predestinationis que est quando aliquod futurum contingens reuelatur pphete eo modo quo est in prescientia dei: que infallibiliter futura intuetur siue prescientia et preterita. In prophetia vero coninationis non habet locum: que est quando aliqua pena reuelatur prophete in flagellando populo: vel alicui persone: non fm q. est in dei prescientia sed fm ordinem causarum secundarum: vt p. fm de merita hominum: sicut est illa prophetia *Jon. iij.* Adhuc. xl. dies et nimmie subuertet. hac enim subuersionem meruerit peccata illius ciuitatis. Veruntamen quia talis causa mutabilis est. ideo effectus aliquando non sequitur: sicut in pposito: quoniam nimmie egerunt penitentiam: et sic dominus non infligit penam coninationis. **Sexta regula** est de recapitulatioe et anticipatione. In sacra enim scriptura non semper eodem ordine gesta et facta scribuntur quo fiunt. et ideo quando preponitur posteriora dicitur anticipatio. quando autem fit e conuerso dicitur recapitulatio: sicut *Gen. x.* de filiis noe dicitur: *Ab his diuise sunt insule gentium in regionibus suis: vnusquisq. fm linguam suam et. et. j. eodem ca. Hi sunt filii eham in cognationibus et linguis et generatiombus et. Et postea. xj. ca. dicitur: *Erat autem terra labij vnus et sermonum eorum idem.* Ex quo patet q. illud quod dicitur de diuisione linguarum dicitur per anticipationem. Similiter *Gen. ij.* postquam moyses primo ca. deseruit perat creationem celi et terre: distinctione: et ornatum partium mundi dicitur: *Iste sunt generationes celi et terre in die quo creati sunt.* Ex quo patet q. hoc dicitur per recapitulationem. **Septima regula** est de diabolo et eius corpore. fm enim q. dicit beatus Grego. *Homel. r.* Certe iniquorum omnium diaboli caput est: et huius capitis membra sunt omnes iniqui. Et ideo ppter conuersionem capitis ad membra: scriptura loquens de vno in eodem contextu transit ad loquendum de alio. sicut *Esa. xliij.* loquens de rege babilonis qui erat diaboli membrum: transit ad loquendum de principe demonum: cum subditur ibidem: *Quomodo cecidisti de celo lucifer qui mane oriebaris: et *Ezechielis. xvij.* loquens de principe Tyri transit ad loquendum de diabolo. cum subditur: *Tu signaculus similitudinis: plenus sapientia: perfectus decore: in delictis paradisi dei fuisti. his igitur premisis de regulis seu clauibus exponendi sacram scripturam: cum confidentia diuini adiutorij descendamus ad litteram exponendam.***

Generabilis fratris Nicolai de lyra in moralitates biblie prologus.

Ubi in dextera sedentis sup thronum librum scriptum intus et foris Apo. v. Sedens super thronum glorie est deus gloriosus et sublimis regens vniuersum: in cuius dextera est sacra scriptura diuinitus data. fm qd dicit *Deu. xxij.* In dextera eius ignea lex. **Lex enim veteris et noui testamēti bene dicitur ignea** q. reuelatione spūs sancti qui diuinus est ignis fuit inspirata. Et hec scriptura bene dicitur liber scriptus intus et foris. foris q. tum ad sensum litteralem. intus vero q. tum ad sensum mysticum sub littera latente. **Dens enim qui est actor huius scripture non solum vritur vocibus ad aliquid significandum sed etiam rebus p. voces significatis. et sic facta veteris testamēti significauerunt ea que in nouo testamēto fiunt: sicut dicit *Apl. j. Cor. x.* Omnia in figura contingeant illis. Sensus igitur qui per voces significatur proprie dicitur litteralis. ille vero qui per res significatur mysticus nominatur: et hic est triplex: q. si p. talem modum significet aliquid pertinens ad credibilia: dicitur allegorie. si autem pertineat ad agibilia: dicitur moralis. si autem ad speranda in beatitudine futura: dicitur anagogicus: ab ana qd est sursum et goge ductio quasi sursum ducens. **Ubi versus: Littera gesta docet: quid credas allegoria. Moralitas quid agas: quo tendas anagogia. Exemplum in hoc nomine hierusalē qd fm sensu litterale significat quandam ciuitatem****